

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України від 11.07.2019 № 975) www.economy.nayka.com.ua | № 8, 2021 | 26.08.2021 р.

DOI: [10.32702/2307-2105-2021.8.90](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.8.90)

УДК 336.71

Л. Б. Штефан,

*к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Вінницький навчально-науковий інститут економіки*

Західноукраїнського національного університету, м. Вінниця, Україна

ORCID ID: 0000-0002-3428-5193

Н. В. Мацедонська,

*к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Вінницький навчально-науковий інститут економіки*

Західноукраїнського національного університету, м. Вінниця, Україна

ORCID ID: 0000-0002-3042-9006

КЛЮЧОВІ ТРЕНДИ ЗМІН У РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ У ПОСТКРИЗОВИЙ ПЕРІОД

L. Shtefan

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance, Vinnytsa Educational and Scientific Institute of Economics West Ukrainian National University, Vinnytsa, Ukraine

N. Matsedonska

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance, Vinnytsa Educational and Scientific Institute of Economics West Ukrainian National University, Vinnytsa, Ukraine

KEY TRENDS OF CHANGES IN THE DEVELOPMENT OF THE BANKING SYSTEM OF UKRAINE IN THE POST-CRISIS PERIOD

У статті розглянуто основні ключові тренди змін у розвитку банківської системи України у посткризовий період. Досліджено стан розвитку банківської системи в Україні в період 2013-2021 рр. Проведено аналіз ключових макроекономічних показників за останні роки, за допомогою яких зроблені відповідні висновки щодо втрати довіри населення до банківської системи, погіршення якості кредитних портфелів банків, зменшення банківських ресурсів, які направляються на кредитування економіки. Критично оцінено антикризові заходи Національного банку України, які покликані забезпечувати стабільну роботу банківської системи, вказані на регулятивні недоліки монетарного регулювання й окреслено основні напрями роботи банківського сектору направлені на підтримку реального сектору економіки, розробки більш гнучкої грошово-кредитної політики, яка направлена на поступову відмову від інфляційного таргетування на користь таргетування номінального ВВП.

The article considers the main key trends in the development of the banking system of Ukraine in the post-crisis period. All banking crises were accompanied by a significant decline in production, currency, financial, budgetary and debt shocks. One of the most sensitive crises for our banking

sector was the crisis of 2014-2015. After 2014, more than half of the banks in the country disappeared, the central bank estimated the losses from their bankruptcy at 38% of GDP, which is almost 2.5 times higher than the losses from falling GDP itself. The main conclusions of the study are as follows. First, it is obvious that the domestic banking system is still in a permanent crisis, because it practically does not fulfill its main function - it is lending to the economy. And the current problems in the field of bank lending did not arise with the onset of the crisis associated with the COVID-19 pandemic, but have been accumulating for quite some time. Second, neither the government nor the central bank has been virtually unprepared to provide assistance to economic actors during the crisis. All this led to a catastrophic drop in the country's GDP in 2014-2015. The structure of domestic exports is dominated by raw materials. This indicates that we are not experiencing cyclical crises as in developed countries, but systemic, long-term ones, which depend on the situation of raw material prices in foreign markets. If the prices of raw materials in the world are rising, then we also have a slight increase in GDP. In order to restore production growth, stimulate domestic consumer demand, create new jobs, it is obviously necessary to increase bank lending to the real sector of the economy. Third, it is necessary to create conditions to encourage the opening of long-term deposits, so that banks have long resources that they could use to lend to the real sector of the economy. Fourth, the central bank focused its activities solely on achieving price stability, not on economic growth. Therefore, we recommend that the central bank abandon the inflation targeting regime as soon as possible and gradually switch to the targeting regime of nominal GDP.

Ключові слова: банківська система; кредитування; реальний сектор; грошово-кредитна політика; центральний банк; пандемічна криза.

Keywords: banking system; crediting; real sector; monetary policy; central bank; pandemic crisis.

Постановка проблеми. Вітчизняна банківська система завжди досить чутливо реагувала на всі зовнішні виклики, які припадали на її долю за останні 30 років. За роки незалежності ми пережили три системні кризи – у 1998-1999 рр., 2008-2009 рр. і 2014-2015 рр. Всі вони супроводжувалися спадом виробництва, валютними, фінансовими, бюджетними, борговими та банківськими потрясіннями. Причому за роки свого життя гривня девальвувала в 16 разів, споживчі ціни при цьому зросли в 15 разів, а ціни в промисловості – у 27 разів. Під час кризи 1998-1999 рр. ВВП України впав на 2%, 2009 р. – на 14,8%, а в 2014-2015 рр. – на 15,8% [1]. Тобто однією із самих чутливих криз для нашого банківського сектору була криза 2014-2015 рр. Після 2014 р. у країні зникла більш як половина банків, збитки від їхнього банкрутства НБУ оцінив у 38% ВВП, що майже у 2,5 рази перевищило втрати від падіння самого ВВП.

Дуже часто у нас домінує думка, що економічні кризи в Україні є наслідком фінансових дисбалансів, які пов'язані із високим бюджетним дефіцитом і надмірним держборгом, нестачею зовнішніх кредитів, дефіцитом іноземних інвестицій, високою інфляцією та ін. Проте, ми впритул не помічаємо очевидного, що фінансова нестабільність починається лише після початку будь-якого спаду виробництва.

Очевидно, що і дотепер вітчизняна банківська система перебуває в перманентній кризі, тому що вона практично не виконує свою головну функцію – це кредитування економіки. Причому сучасні проблеми у сфері банківського кредитування виникли не з настанням кризи пов'язаної з пандемією COVID-19, а нагромаджувалися впродовж досить тривалого часу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В сучасній економічній літературі є значні напрацювання в сфері дослідження функціонування банківської системи в кризових умовах. Над цією тематикою працювали, зокрема такі вітчизняні вчені, як С. Аржевітін, А. Дробязко, О. Барановський, В. Геєць, О. Дзюблюк, Б. Данилишин, Т. Богдан, Г. Карчева, В. Міщенко, Б. Луців, С. Кораблін, Л. Примостка, С. Науменкова, Л. Кузнецова та ін. Проте, ще залишилось багато не вирішених проблем, які стосуються розвитку банківської системи в посткризовий період та шляхів їх вирішення.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є аналіз сучасних трендів змін у розвитку банківської системи України відповідно до нової парадигми грошово-кредитної політики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для того, щоб вітчизняна економіка ефективно працювала нам необхідна адекватна фінансова система, а отже і банківська система, як її основна складова. Банки є головними інститутами фінансового ринку, які забезпечують процеси акумуляції і перерозподілу вільних фінансових ресурсів, забезпечують рух грошей і капіталу між усіма суб'єктами ринку, а найголовніше, вони повинні сприяти економічному зростанню.

Проблеми, які є сьогодні у банківській системі накопичувались десятиліттями і загострилися після 2014 р. Національний банк провів так зване непрозоре «очищення» банківської системи. Прості громадяни і бізнес стикнулися зі своерідним фінансовим і валютно-кредитним геноцидом. Цей період характеризувався досить великими втратами бізнесу, відчаєм людей, які не змогли повернути свої кредити та депозити, значною девальвацією гривні, війною на Сході.

Необхідно зазначити, що ні уряд, ні центральний банк виявився практично не готовим до надання допомоги економічним суб'єктам в період кризи. Все це призвело до катастрофічного падіння ВВП країни в 2014-2015 рр., сумарно на 59,1% (табл. 1). В той же час у наступні 5 років обсяг ВВП країни не досягнув докризового рівня 2013 р. (183,3 млрд дол. США), не дивлячись на позитивну динаміку (155,6 млрд дол. – у 2020 р.). Для того, щоб всі показники, які аналізуються в цій статті були порівняними, ми їх перевели в долари США, за середньозваженим річним валютним курсом.

Таблиця 1
Динаміка основних макроекономічних показників України, в 2013-2021 рр.

Показники	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021*
Обсяг ВВП, млрд дол. США	183,3	131,8	91	93,3	112,2	130,8	153,8	155,6	36,1
Темп приросту ВВП, %	-	-28,1	-31,0	2,5	20,3	16,6	17,6	1,17	-7,2
Темпи зростання промислового виробництва, %	-1,0	-17,2	-1,6	3,1	-2,9	-4,7	-8,3	-4,7	-4,9
Експорт, млрд дол. США	78,1	65,4	46,6	44,9	52,3	57,1	64,1	59,0	16,1
Імпорт, млрд дол. США	84,6	60,8	42,6	44,5	54,9	62,9	67,7	59,3	16,8
Сальдо поточного рахунку платіжного балансу, млн дол. США	-16518	-4596	1616	-1866	-3473	-6432	-4124	5207	-1045
Індекс інфляції	0,5	24,9	43,3	12,4	13,7	9,8	4,1	5,0	4,1
Девальвація, %	100,0	197,3	150,8	112,2	104,5	99,3	85,5	119,4	98,4
Рівень безробіття, %	7,7	9,7	9,5	9,7	9,9	9,1	8,6	9,9	10,9

* Станом на кінець 1 кварталу 2021 р.

Джерело: складено на основі [2-3]

Як показала звітна інформація в Україні, на жаль, спостерігається зростання рівня безробіття та зниження темпів зростання ВВП, особливо це видно по негативній динаміці темпів зростання промислового виробництва. А як відомо, промисловий сектор відіграє ключову роль в економіці будь-якої країни. Натомість відчутно нарощується питома вага сільського господарства у структурі ВВП – з 8,4% у 2010 р. до 13% у 2021 р. [3]. В той же час, як стверджують експерти, збільшення цього показника як раз і посприяло уникненню економічного дефолту в країні. Однак продукція сільського господарства характеризується низьким рівнем створення доданої вартості, що і забезпечує повільні темпи зростання ВВП України. Водночас вітчизняне сільськогосподарське виробництво залежне від імпорту. «Насіння, добрива, паливо, техніка – більшість із цих позицій імпортуються, як результат, практично все зароблене відразу ж витрачається на закупівлю того, що потрібно для вирощування нового врожаю» [4]. Можна сказати, що в нас фактично вже створена колоніальна, «не бананова», а «кукурудзяна» країна. Тому девальвація гривні не впливає на збільшення експорту, адже частина імпорту в продукції сільського господарства є дуже значною.

Експорт товарів у 2020 р. дещо впав в порівнянні з 2019 р. на 5,1 млрд дол. і становив 59,0 млрд дол. США. Практично така ж динаміка спостерігалась й по імпорту – падіння на 8,4 млрд дол. США. Відповідне падіння можна охарактеризувати початком пандемії COVID – 19. Проте вже у 2021 р. ми спостерігаємо

відновлення цих показників, за рахунок дуже сприятливій кон'юнктурі на нашу сировину на зовнішніх ринках світу. Така постійна залежність від зовнішньої сировинної кон'юнктури, програм МВФ, гарантій США, Світового банку чи кредитів ЄС, переказів наших заробітчан тримає якимось чином Україну на плаву, не дає «вмерти». Але питання стоїть в іншому, наскільки це вистачить? Сьогодні ціни на нашу сировину високі – нам добре, завтра почнуть знижуватись, знову будемо просити допомогу від МВФ. Але ж це не є стабільним розвитком для країни і для тих людей які в ній проживають, це «ненормальний» стратегічний напрямок, якій відображає лише економічні суперцикли провідних світових транснаціональних економік.

Уряд України та Центральний банк повинні чітко розуміти, яку країну ми будемо, якщо аграрно-сировинну тоді ми «консервуємо» постійну бідність населення та прямуємо за хвилями суперциклів – 2-3% зростання ВВП в рік, а коли станеться чергова криза – ціни на сировину впадуть, то знову отримаємо спад ВВП на 15%, як це було вже у 2009 році.

Таким чином, ми можемо зробити висновок, що у структурі вітчизняного експорту домінують сировина і матеріали. Всі ці фактори свідчать про те, що у нас відбуваються не циклічні кризи як в інших розвинутих країнах, а системні, довготривалі, які залежать в першу чергу від кон'юнктури цін на сировину на зовнішніх ринках. Якщо ціни на сировину в світі зростають, тоді й у нас відзначається незначний приріст ВВП. Все це означає, що наша економіка є, по суті, малою відкритою економікою класичного колоніального типу, в якій обсяги зовнішньоекономічного обороту, тобто експорт плюс імпорт, є порівнянними із ВВП країни, а то й перевищують його. Значний рівень монополізації економіки та зосередження значних виробничих ресурсів у олігархів консервують подібну структуру виробництва назавжди.

Наразі нам необхідно досить швидко проводити демонополізацію, створювати, нарешті, прозорий фондовий ринок, справедливі суди, повертати довіру до банків, щоб гроші українців-заробітчан працювали на нашу економіку. Очевидно, що державна економічна політика повинна сприяти інвестуванню цих коштів у розвиток малого й середнього бізнесу, а не в споживчі товари.

Досвід високорозвинутих країн свідчить, що 85-90% приросту ВВП країни забезпечується за рахунок виробництва та експорту наукомісткої продукції, у нас, на жаль, частка такої продукції становить менше 1% ВВП [5]. Крім того, високі податки також не сприяють розвитку промислового виробництва. Експортуючи сировину монополісти-олігархи отримують 20% повернення ПДВ, а для того, щоб виробити щось всередині країни, потрібно заплатити всі податки – ПДВ, ПДФО, ЄСВ та інші корупційні збори. Якщо захочеш завести інвестиції в країну у вигляді засобів виробництва – також необхідно заплатити ПДВ, митні збори та інше. Тобто в країні створена така економічна політика, яка ніяким чином не сприяє відновленню промислового виробництва.

Крім того, необхідно відзначити втрату довіри до банківської системи населенням України. Вимірювання довіри є важким завданням через суб'єктивізм і складність кількісного оцінювання, рейтингові агентства періодично проводять такі опитування серед населення. Так, соціологічні опитування центру Разумкова станом на 10 серпня 2021 р. висвітлюють наступне: зовсім не довіряють – 31,8%, скоріше довіряють – 15,6%, повністю довіряють – 2,6%. Стосовно НБУ: зовсім не довіряють – 24,6%, скоріше довіряють – 25,2%, повністю довіряють – 3,9%. Такі цифри довіри до банківської системи та центрального банку є неприпустимими, наприклад в Японії рівень довіри є 71%, у Великобританії – 55% [6]. За дослідженнями різних фахівців, існує пряма залежність між довірою до банків та рівнем розвитку економіки.

Для оцінювання рівня довіри до банківської системи проаналізуємо структуру депозитного портфеля, але не в гривнях, які показують постійне зростання, а в доларах США (рис. 1 та рис. 2).

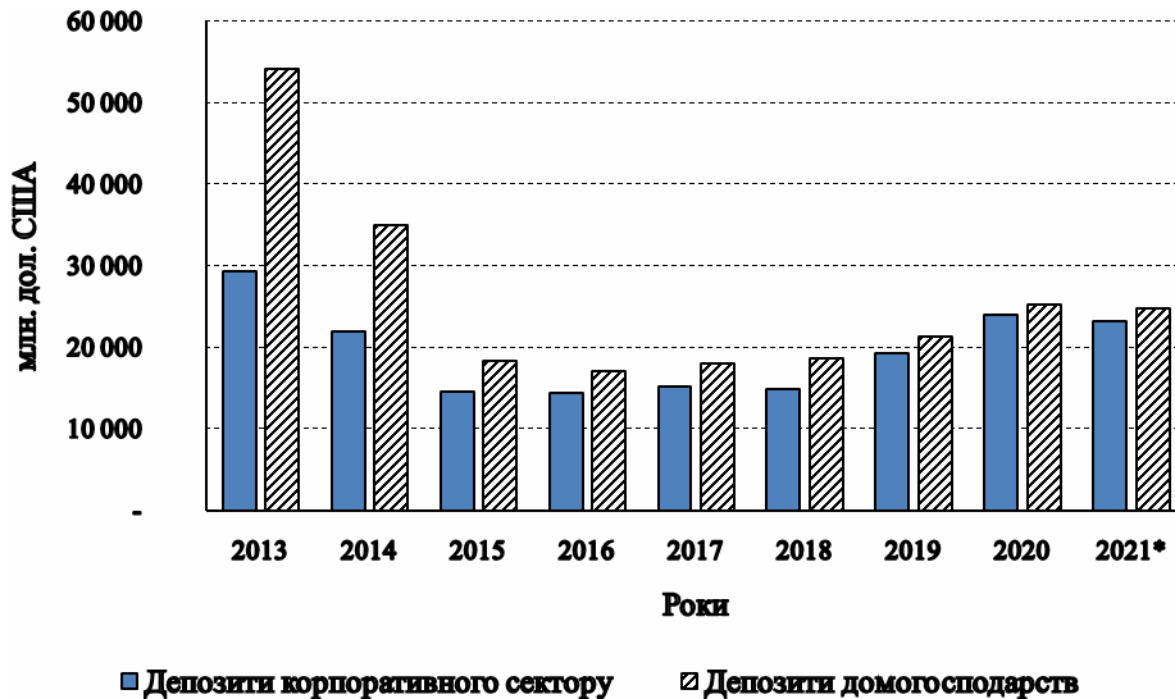

Рис. 1. Загальний обсяг депозитів у банківській системі України

* Станом на кінець 1 кварталу 2021 р.
Джерело: складено на основі [2]

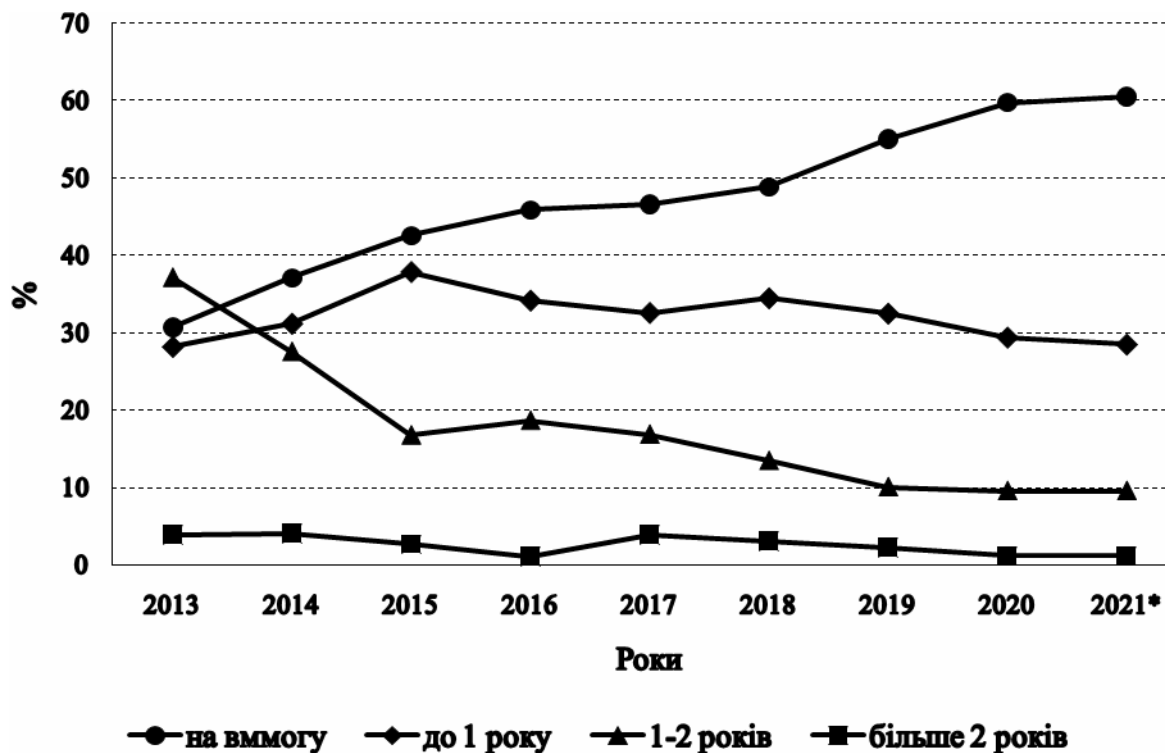

Рис. 2. Структура депозитного портфеля банків за строками погашення

* Станом на кінець 1 кварталу 2021 р.
Джерело: складено на основі [2]

Як бачимо з рис. 1 та 2 у кризові періоди відбувалось суттєве зменшення обсягів депозитів у системі, зокрема, депозити домогосподарств взагалі зменшились майже у 2 рази, з 54263,2 млн дол. США у 2013 р. до 24746,3 млн дол. США у 2021 р. Крім того, за останні 8 років зростали лише депозити на вимогу, їх на 01.04.2021 р. було майже 61%, а в 2013 р. лише 30,7%, тобто спостерігаємо зростання майже у 2 рази, а тенденція по всіх строкових депозитах, навпаки, зменшувалась, і за 2 останні роки складала менше 10% (9,6%), депозити строком більше 2 років взагалі - 1,2%.

При цьому процентні ставки за валютними депозитами перебувають на наднизьких рівнях, що також не стимулює населення розмішувати там свої вклади. Крім того, спостерігається значний обсяг доларизації, що також є системним ризиком для банківського сектору. Така ситуація підвищує ризики ліквідності та стабільності банківської системи. Сьогодні вкрай необхідно створювати умови для заохочування відкриття депозитів на тривалий період, для того, щоб у банків були довгі ресурси, які б вони могли використовувати для кредитування реального сектору економіки.

Центральний банк в 2019-2020 рр. почав дещо пом'якшувати свою монетарну політику, поступово знижуючи облікову ставку з 18% до 6%, проте вже в 2021 р. тенденція є зовсім протилежною з 6% (22.01.2021 р.) до 8% (23.07.2021 р.). Так як НБУ дотримується режиму таргетування інфляції, яка почала збільшуватись, внаслідок зростання цін на зовнішніх ринках. Це пов'язано зі збільшенням інфляції в країні, яка частково була імпортована із-за кордону (в США та ЄС за період пандемії було надруковано близько 9 трлн. доларів), внаслідок кількісного пом'якшення в зв'язку з пандемією COVID-19. В той же час всі високорозвинуті країни, навпаки, знизили свої облікові ставки практично до нуля. Приклад Банку Канади, який вже протягом 25 років використовував режим інфляційного таргетування показав, що з часом ефективність процентної політики як антикризовий інструмент перестає діяти в країні [8].

В зв'язку з пандемією всі країни почали підтримувати своїх товаровиробників різними заходами – це і зниження процентних ставок, і викуп активів на ринку, і надання ліквідності фінансовим установам, щоб вони підтримували реальний сектор економіки, а у нас далеко не всім виплатили по 8 тис. грн., звільнили від штрафів і пені, пролонгували кредитні пільги та ін. Натомість, центральний банк повинен був зайняти першу лінію оборони в боротьбі за збереження економіки та фінансового сектору. Порівнюючи заходи монетарної політики, які були використані в Україні, із тими заходами, які були в інших країнах світу, то маємо констатувати їх неадекватність тим викликам, які нас очікували. НБУ так і не переглянув надто жорсткі вимоги до формування резервів під кредитні ризики, а також кошти, які направлялися на рефінансування не мали належної віддачі, оскільки кредитування перебувало в коматозному стані.

В той же час у період пандемічної кризи в банківському секторі як раз була надлишкова ліквідність, внаслідок постійних операцій з ОВДП під завищені відсотки, а в реальному секторі існувала проблема дефіциту ліквідності, тому що, природно, він має вищий рівень ризику, ніж фінансовий сектор. Водночас існувала чітка кореляція між обліковою ставкою НБУ і прибутковістю за ОВДП. Висока облікова ставка призводила до зростання процентних ставок за ОВДП, наслідком чого існував ефект витіснення – замість кредитування реального сектору економіки банки вкладали і вкладають кошти в безризикові державні облігації. Сьогодні ОВДП перетворилися на інструмент легалізації та зберігання украдених з бюджету корупційних коштів. За приблизними підрахунками, з допомогою цього інструменту вдалося вивести з країни близько 5-6 млрд дол. США [9].

Щоб економічна система в довгостроковій перспективі мала стійкі тенденції до зростання, потрібно, щоб дохідність у реальному секторі була вищою. Натомість й сьогодні, коли інші країни суттєво послабили свої монетарні умови, Україна так і залишилась лідером за їх жорсткістю.

Очевидно, що вжиті НБУ заходи не дають бажаного ефекту, не створюють достатніх стимулів для активізації банківського кредитування реального сектору економіки. Центральний банк зосередив свою діяльність виключно на меті досягнення цінової стабільності, використовуючи режим таргетування інфляції, який в нашій країні було зарано вводити, приділяючи при цьому цілям економічного зростання мінімальну увагу. Про основні недоліки цього режиму неодноразово писав Нобелівський лауреат Дж. Стігліц, який вказав, що головним наслідком функціонування цього режиму є слабка економіка і високе безробіття, які тільки ускладнюють завдання виживання бідних країн у турбулентному світі [10].

Знаючи про доволі низьку ефективність у нас трансмісійного механізму, НБУ продовжує максимально жорстко використовувати канали облікової ставки та обмінного курсу, сподіваючись на зниження інфляції, проте така парадоксальна ситуація не лише призвела до гальмування економічного зростання, а й до втрати частини економічного потенціалу країни – падінню промислового виробництва, погіршенню фіскальної стійкості державних фінансів, і саме головне і важливе - це втрата людського потенціалу у вигляді гігантських масштабів трудової міграції.

Ми вважаємо, що кризу в банківській системі спричинив недостатньо продуманий регулятивний вплив з боку НБУ. Показники діяльності банків засвідчили зростання кредитного дефіциту в результаті масового відпливу депозитів, обумовленого страхом вкладників втратити свої заощадження і втратою довіри до банків та зниженням рівня доходів громадян. Наступний режим монетарної політики, який ми рекомендуємо швидко впроваджувати центральному банку – це таргетування номінального обсягу ВВП, який нам як раз і підходить, як для країни, що розвивається.

Для того, щоб відновити виробниче зростання, стимулювати внутрішній споживчий попит, створити нові робочі місця необхідно, вочевидь, збільшувати банківське кредитування реального сектору економіки. Ці проблеми є не новими для банківської системи України, вони накопичувались впродовж досить тривалого часу. Про це може свідчити негативна динаміка кредитів, наданих банками реальному сектору економіки за останні 8 років (рис 3).

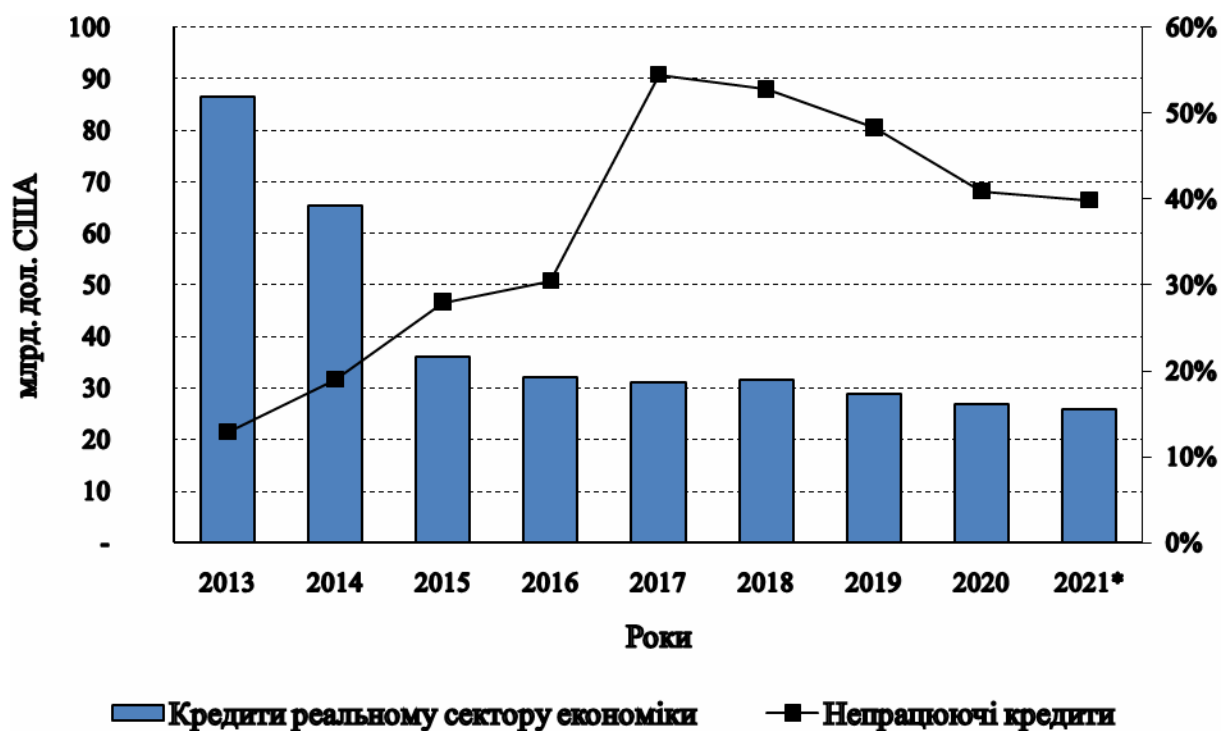

Рис. 3. Динаміка кредитів, наданих банками реальному сектору економіки

* Станом на кінець 1 кварталу 2021 р.

Джерело: складено на основі [2]

За даними НБУ станом на 01.01.2021 р. кредитний портфель вітчизняних банків становив 963,664 млрд грн. (35,744 млрд дол. США), а в 2013 р. був 815,327 млрд грн. (102,0 млрд дол. США). Таким чином, ми спостерігаємо негативну динаміку кредитного портфеля банків України. Звичайно, потрібно враховувати і кількісне зменшення за цей період всіх банків, які функціонували. Проте, існує низький рівень закредитованості економіки України відносно ВВП – він у декілька разів нижчий, ніж у країнах, економіка яких розвивається. Позитивним трендом є лише те, що банки поступово починаючи з 2017 р. почали зменшувати кількість непрацюючих кредитів. За 2020 р. частка непрацюючих кредитів (NPL) в банках знизилася з 48,4% (на 01.01.2020 р.) до 41% (на 01.01.2021 р.), тобто на 7,4 в. п. Проте пікові значення по непрацюючим активам досягали майже 55%.

При цьому основна частка кредитів, як завжди, була направлена у гуртову та роздрібну торгівлю, ремонт автотранспортних засобів, а також у споживче кредитування, а у оновлення основних виробничих фондів підприємств вкладення становлять менше 1%, зокрема, в 2020 р. – 0,67% від ВВП (табл. 2). Такі диспропорції у галузевій структурі свідчать про гостру потребу реальної економіки у фінансових ресурсах.

Представлені показники свідчать про недовіру між банківським сектором та бізнесом. Основні обсяги підтримки банківською системою реального сектору перебувають на історично низькому рівні, особливо за 3 останні роки. Розрахунки в табл. 2 демонструють, що вплив банківської системи на ВВП зменшується, тобто відбувається демонетизація економіки. А ліквідність банківської системи підтримується за рахунок продажу ОВДП та залучення коштів фізичних осіб у гривні (у населення просто не існує інших варіантів зберігання своїх грошей – фондового ринку практично немає), що дуже корелює зі зростанням доходів населення в результаті законодавчого збільшення мінімальної заробітної плати та посилення вимог до розширення безготівкових каналів її виплати.

Таблиця 2.

Динаміка окремих показників банків та підприємств реального сектору економіки, у 2013-2021 рр.

Показники	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021*
Обсяг банківсько-го кредиту-вання в реальний сектор економіки, млрд дол. США	86,564	65,522	36,063	32,175	31,204	31,608	28,811	26,860	26,658
Обсяг банківсько-го кредиту-вання, % від ВВП	47,23	49,71	39,63	34,49	27,81	24,17	18,73	17,26	18,46
Капітальні інвестиції за рахунок коштів банків, млрд дол. США	4,346	1,829	0,949	1,061	1,113	1,648	2,601	1,035	немає даних
- у % від обсягу банківсько-го кредиту-вання	5,02	2,79	2,63	3,30	3,57	5,21	9,03	3,85	-
- у % від ВВП	2,37	1,39	1,04	1,14	0,99	1,26	1,69	0,67	-
Середньо-зважена річна процентна ставка за кредитами	13,2	14,2	17,0	15,1	13,4	16,1	15,2	10,3	8,8
Рентабельність операційної діяльності підприємств	3,9	-4,1	1,0	7,4	8,8	8,1	8,4	-2,7	1,1

* Станом на 1 липня 2021 р.

Джерело: Статистика фінансового сектору [2-3]

Аналіз табл. 2 підтверджує тенденцію відриву банківської системи від реальних економічних процесів. Ми вважаємо, що в цьому винен в першу чергу НБУ, який встановив для банків надмірні вимоги щодо формування резервів під кредитні ризики. Так як сформовані резерви належать до витрат банків, це не тільки не збільшує їх фінансовий результат, а й істотно обмежує можливості активізації кредитних вкладень у реальний сектор економіки. Крім того, це неадекватна процентна та валютна політика як самих банків так і НБУ. В деякі періоди облікова ставка НБУ була в декілька разів вища за темпи інфляції. Відповідна невизначеність щодо перспектив зміни обмінного курсу гривні, негативно впливає на суб'єктів господарювання, стимулюючи їх купувати іноземну валюту і виводити її з банківського сектору.

Загалом, на сьогодні державна програма «Доступні кредити 5-7-9%», яка була ініційована президентом В.О. Зеленським де-факто працює, але кількість позичальників, які отримали все ж таки ці кредити складає лише 8% від усіх тих, хто звернувся до банків. Тобто для переважної більшості підприємців ці кредити є недоступними. Створена така бюрократична система, що компанії, які сподіваються на пільгові кредити, не здатні виконати формальні вимоги банків щодо звітності, щодо застави, щодо бізнес-планів, ступеню ризику та інших критеріїв, які б задовольняли банки. На думку підприємців, ці перешкоди створені штучно, через те, що насправді такі дешеві кредити немає реальної можливості видавати всім, хто потребує їх і здатен їх повернути. Фактично видають їх обраним, а більшості підприємців під формальними приводами обрізають такі кредити [11]. Тож найголовнішим завданням на сьогодні для банківської системи України є підвищення темпів кредитування реального сектору економіки, який стане рушієм економічного зростання.

Тому для подолання кризових явищ в економіці необхідно насамперед активізувати саме кредитування бізнесу і цим, в першу чергу, повинен займатися НБУ. Йому доцільно відмовитись від режиму інфляційного таргетування та використовувати більш гнучкі підходи до самої концепції монетарного регулювання.

Висновки. Підсумовуючи вищезазначене, ми прийшли до таких висновків: головними викликами в сфері відновлення кредитування найближчим часом мають стати: відновлення довіри до банків, зменшення частки проблемних кредитів, зменшення нормативів резервування за активними операціями банків, розробка відповідних постанов НБУ в напрямку більш гнучкіших підходів до самої концепції грошово-кредитної політики з поступовою відмовою від інфляційного таргетування, на користь таргетування номінального ВВП.

Список використаних джерел.

1. Кораблин С. За последние 20 лет Украина перенесла три системных кризиса – в 1998-1999, 2008-2009 и 2014-2015 гг. Дзеркало тижня, вип. 11, 22.03.2019 р. URL: https://zn.ua/macrolevel/finansovaya-nestabilnost-312549_.html (дата звернення: 10.08.2021).
2. Офіційний сайт Національного банку України. Статистика фінансового сектору, червень 2021 р. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial/data-sector-financial#1ms> (дата звернення: 12.08.2021).
3. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 12.08.2021).
4. Владимир О. Банківський та реальний сектори – ключові складові розвитку національної економіки. Вісник Тернопільського економічного університету. 2020. № 2. С. 93-107.
5. Пурій Г.М. Сучасний стан та перспективи розвитку банківської системи України. Фінансовий простір. 2020. № 3 (27), С. 41-45.
6. Рівень довіри до суспільних інститутів та електоральні орієнтації громадян України. Разумков центр. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/riven-doviry-do-suspilnykh-instytutiv-ta-elektoralni-orientatsii-gromadian-ukrainy> (дата звернення: 13.08.2021).
7. Данилишин Б.М., Богдан Т.П. Модернізація монетарної політики України в контексті стабілізації економіки та посткризового зростання. Економіка України. 2020. № 6(703), С. 3-18.
8. Штефан Л.Б. Проблеми ефективної координації грошово-кредитної та фіскальної політики в умовах рецесії. Інфраструктура ринку. 2018. Вип. № 19. С. 516-522. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/19_2018_ukr/85.pdf (дата звернення: 14.08.2021).
9. Фірсов Є. Махінації з ОВДП: що приховують Порошенко і Гонтарева? Дзеркало тижня, вип. 6, 17.02.2018 р. URL: https://zn.ua/ukr/internal/mahinaciyi-z-ovdp-scho-prihovuyut-poroshenko-y-gontareva-269594_.html (дата звернення: 14.08.2021).
10. Аржевігін С.М., Дробязко А.О. Оновлення підходів до обґрунтування антикризової монетарної політики України. Фінанси України. 2020. № 4, С. 7-26.
11. Солонина Є. Полювання на кредит 5-7-9%: чому з 700 тисяч малих і середніх підприємств України пільгові позики отримали тільки 2,5 тисячі. Радіо Свобода, 26.08.2020 р. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/problemy-deshevyx-kredytiv/30803915.html> (дата звернення: 12.08.2021).

References.

1. Korablyn, S. (2019), "Over the past 20 years, Ukraine has suffered three systemic crises - in 1998-1999, 2008-2009 and 2014-2015", *Dzerkalo tyzhnia*, [Online], vol. 11, available at: https://zn.ua/macrolevel/finansovaya-nestabilnost-312549_.html (Accessed 10 Aug 2021).
2. Official website of the National Bank of Ukraine (2021), "Financial sector statistics, June 2021", available at: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial/data-sector-financial#1ms> (Accessed 12 Aug 2021).
3. Official website of the State Statistics Service of Ukraine (2021), available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 12 Aug 2021).
4. Vladymyr, O. (2020), "The banking and real sectors are key components of the national economy development", *Bulletin of Ternopil University of Economics*. vol. 2, pp. 93-107.
5. Purii, H. M. (2020), "Current state and prospects of development of the banking system of Ukraine", *Financial space*, vol. 3(27), pp. 41-45.
6. Razumkov center (2021), "The level of trust in public institutions and electoral orientations of Ukrainian citizens", available at: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/dovira-do-instytutiv-suspilstva-ta-politykiv-elektoralni-orientatsii-gromadian-ukrainy> (Accessed 13 Aug 2021).
7. Danylyshyn, B.M. and Bohdan, T.P. (2020), "Modernization of Ukraine's monetary policy in the context of economic stabilization and post-crisis growth", *Economy of Ukraine*, vol. 6(703), pp. 3-18.
8. Shtefan L.B. (2018), "Problems of effective coordination of monetary and fiscal policy in a recession", *Market infrastructure*, vol. 19, pp. 516-522, available at: http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/19_2018_ukr/85.pdf (Accessed 14 Aug 2021).
9. Firsov, Ye. (2018), "Fraud with OVDP: what are Poroshenko and Gontarev hiding?", *Dzerkalo tyzhnia* [Online], vol. 6, available at: https://zn.ua/ukr/internal/mahinaciyi-z-ovdp-scho-prihovuyut-poroshenko-y-gontareva-269594_.html (Accessed 14 Aug 2021).
10. _Arzhevitin, S.M. and Drobiazko, A.O. (2020), "Updating approaches to substantiation of Ukraine's anti-crisis monetary policy", *Finance of Ukraine*, vol. 4, pp. 7-26.
11. Solonyna, Ye. (2020), "Hunting for credit 5-7-9%: why out of 700 thousand small and medium enterprises of Ukraine only 2.5 thousand received soft loans", *Radio freedom* [Online], 26 August 2020, available at: <https://www.radiosvoboda.org/a/problemy-deshevyx-kredytiv/30803915.html> (Accessed 12 Aug 2021).

Стаття надійшла до редакції 18.08.2021 р.